

## HOZIRGI ZAMONDA XITOIY ANA'NAVIY TABOBATI TERMINLARINI BILISH AHAMIYATI.

Nurmatov Yorqin Irkinovich

*Oriental universiteti, G'arb tillari kafedrası katta o'qituvchisi*

**Annotatsiya:** So'nggi o'n yilliklarda Xitoy tibbiyotining mashhurligi oshishiga qaramay, xitoy tibbiyot bilimlarini g'arbga uzatishda birlamchi xitoy manbalariga lingvistik kirishning darajasi pastligi muammolari, jumladan, past darajali tarjimava standartlashtirilgan ingliz terminologiyasining yo'qligi hali ham to'siq bo'lmoqda. Terminologik muammoga e'tibor qaratgan holda, ushbu tadqiqot, terminologik o'zgaruvchanlik tasodif mahsuli emas ekanligini ko'rsatadi, chunki g'arbda xitoy tibbiyotining rivojlanishi haqida tubdan boshqacha maqsadlarni aks ettiradi. Bir tomondan, xitoy tibbiyotini o'z tushunchalari va negizlariga muvofiq tarixiy ma'lumotnoma taqdim etishni istaganlar va boshqa tomondan, xitoy tibbiyotini ham zamonaviy tibbiyot doirasida moslashtirishga harakat qilayotganlar yoki salomatlikning qo'shimcha qadriyatlari doirasida foydalanmoqchi bo'lganlar ham bor. Tarjima sifatiga kelsak, yozuvchilar xitoy tibbiyotini qanday bo'lsa shunday taqdim etishni xohlaydilar, ammo xitoyda bo'lganlar manbaga yo'naltirilgan (ya'ni, tom ma'noda) yondashuvni qo'llaganlar. Moslashuv odatda asosiy matnlardagi tibbiy merosga kirishda maqsadga yo'naltirilgan (ya'ni, erkin) yondashuvlarni qabul qiladi yoki, ikkinchi darajali matnlar bilan ishlash kamroq qiziqish uyg'otadi.

**Kalit so'zlar:** tibbiy tushunchalar, yin-yan (阴阳), ideogrammalar, chi (qi) (气) (hayot quvvati) va dao (dào) (道)(yo'l), xitoy tibbiy tushunchalari, ingliz va xitoy terminologiyasi, standartlashtirish.

Akupunktura (igna bilan davolash) (针灸) va moksabishin (moxsa barglari bilan qizdirib davolash) xitoyning milliy muhim ixtirosi hisoblanadi va u ibtidoiy jamiyatning klan kommunasi davrida paydo bo'lgan. Xitoyda taxminan 1,700,000 yil avval inson faoliyati paydo bo'lgan. Bu taxminan 100 000 yil oldin.

Xitoy klan kommunasi tizimiga o'tgan bo'lib, 4000 yil davom etgan. Akupunkturaning kelib chiqishi haqida Fu Xi ijodiga mansub moxibishin usullardan toshli igna bilan davolash va Huang Dining akupunktura va moxibishining yaralishi haqida qadimgi adabiyotlarda ko'plab afsonalar keltirilgan.

Yuqorida aslida afsonada aytib o'tilgan Fu Xi va Huang Dilar ibtidoiy urug' kommunasi jamiyat vakillar edilar. Ikki ming yil oldingi klassik asarlarda tez-tez

tilda olingan mahsus ishlab chiqarilgan akupunktura asboblardan biri tosh edi va u bian (砭) deb nomlangan. Misol chun, tarixiy yozuvlarda miloddan avvalgi 550 yillarda Bahor va Kuz yilnomalari sharhida aytilishicha: “Tosh kabi ta’sir etadigan yomon so’zni eshtgandan ko’ra, kasallik yomon burilish qiladi degan maqto’vni eshitish yoqimliroqdir” deyilgan. Ikkinchi asrda Fu Qian tushuntiradiki "tosh" bu erda bian (砭) ya’ni toshni bildirgan. V va VI asrlar atrofida yashagan Quan Yuanqi ta’kidlashicha: “bian (砭) tosh tashqi davolash uchun qadimiy asbob hisoblanib uch nom bilan tanilgan: 1. igna tosh; 2. bian (砭) tosh; 3. o’q uchli tosh. Aslida, ular bir xil narsa hisoblanadi. Chunki temir quyish yo’q edi qadim zamonlarda va ignalar toshdan yasaldi.” Bu ibtidoiy jamiyatda tosh asboblardan keng foydalanilganligi bilan bog’liqdir.

Hozirgi zamonning muhim fanlardan biri, tibbiyot fani hayotimizda muhim ro’l tutadi. Tibbiyotda insonlarni insonlarni davolashda davolashda keng tarqalgan *akupunktura* sharq tabobati haqida eshitganmiz. *Akupunktura* – tibbiyotda iga bilan davolash, ya’ni lotin tilida “akus” – “igna”, “punktura” – “sanchish” ma’nosini anglatadi va u qadimgi Xitoydapataydobo’lgan.

Bu yo’nalishdabiz o’ziga xos terminlarning topishimiz mumkin.

Ana’naviy xitoy tabobati (AXT) terminologiyasi Xitoyda va undan tashqarida AXT ni o’qitish, tadqiqot va klinik amaliyotida markaziy rol o’ynaydi, lekin uning nomenklaturasi ingliz va boshqa til va madaniy jihatdan hilmahil tillarga tarjima qilish nixoyatda qiyin. G’arbdagi AXT amaliyotchilari ko’pincha AXT terminlarining turli hiltarjimalari bilan chalkashib ketishadi va etnografik tadqiqotlar ko’rsatganidek, ilmiy tarjimalar va klinik jihatdan foydali terminlar o’rtasidagi tafovutga duch keldilar. So’nggi bir necha o’n yilliklar davomida Xitoydan tashqarida ana’naviy xitoy tabobatiga bo’lgan qiziqish doimiy ravishda o’sib bormoqda, chunki u ko’p xollarda, ayniqsa, davolash qiyin bo’lgan murakkab surunkali xolatlarda samarali bo’lgan asosiy g’arb tibbiyotiga qo’shimcha yondoshuvni taqdim etadi. AXT yuqumli kasalliklarga qarshi kurashish uchun ham qo’llanilgan, ayniqsayaqinda Covid-19 epidemiyasipaytida, bu uning etiologiyasi va patogenezini tushunishdagi ahamiyatini ko’rsatadi, shuningdek, uning kasalliklarni davolashda samaradorlik, kasalliklarni bostirish, diagnostika qilish va davolash uchun strategiyalar va muqobil chora-tadbirlarni ishlab chiqilgan. O’qish va kasbiy maqomga ko’ra, akkredetatsiya o’tgan dasturlar sifatida daraja va daraja bo’lmagan kurslar ishlab chiqilgan. AXT milliy tibbiyot tizimiga Yevropa, Shimoliy Amerika va Okeanortidagi ko’plab mamlakatlar va mintaqalarda rasman tan olingan terapiya sifatida kiritilgan. Ushbu ma’lumot nomalar rivojlanish bilan bir vaqtda mahalliy tillardagi darsliklar, ma’lumot nomalar, lug’atlar va lug’atlarga talab ortib bormoqda, ular ana’naviy xitoy tibbiyotining

mahalliyamaliyotchilarining samarali ta'lim va malakasini oshirish yordam beradi. O'nlab, balki yuzlab bunday o'quv materiallari Xitoyda ham, undan tashqari ham ikki tilli mutaxassislar tomonidan yozilgan va butun dunyada keng qo'llaniladi. AXT nomenklaturasining ingliz tilida tarjimai kasbiy tayyorgarlik va malaka imtihonlarida muhim ro'l o'ynaydi. Ayni paytda, AXT atamalarini ingliz tiliga tarjima qilish bilan bog'liq ko'plab muammolar mavjud va bu adabiyotda keng muhokama qilinadi. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST) va boshqa idoralar ana'naviy xitoy tibbiyoti terminlarining, ayniqsa, eng ko'p qo'llaniladigan terminlarining ingliz tilidagitarjimalarnistandardlashtirishga harakat qildilar. Biroq, keyingi muhokamalar shuni ko'rsatadiki, tarjimonlar o'rtasida AXT atamalarining inglizcha talqini bo'yicha hali ham jiddiy kelishmovchiliklar mavjud. JSSTning AXTning ikki tilli nomenklaturasini standartlashtirish bo'yicha loyihalari ustida ishlayotgan yetakchi olimlar va Butunjahon Xitoy Tibbiyot Jamiyatlar Federatsiyalari (BXTJF) o'rtasida adabiyotda qizg'in baxs-munozaralar hujjatlashtirilgan, bir maktab ana'naviy tibbiyotga yo'naltirilgan tarjimaga amal qilgan, klassiklar, yondashuv, ikkinchisi esa G'arb yondashuvini ma'qulladi. Adabiyotlar, shuningdek, tarjima tadqiqotlari ana'naviy xitoy tibbiyoti amaliyoti o'rtasidagi katta tafovut borligini ochib beradi. Ana'naviy xitoy tibbiyotining ba'zi g'arbiy amaliyotchilari ilmiy tarjimalar klinik ehtiyojlarga javob bermasligini aniqladilar, ya'ni ular o'zlarining klinik tajribasi va kontekstual tushunchasiga asoslangan ana'naviy xitoy tibbiyoti tushunchalarining o'z ta'riflarini ishlab chiqishlariga olib keldi. Bu amaliyotchilarga o'zlarining tibbiy nomenklaturasini boshqarish uchun terminologlar bilan hamkorlik qilishiga ruxsat berishning ahamiyati haqida gapiradi, tadqiqot tomonidan tasdiqlangan va ana'naviy xitoy tibbiyoti tushunchalarining muqobil tarjimalari ko'pincha klinik holatlarda zarurligini tasdiqlaydi. Klinik aloqa va hujjatlar uchun yanada qulayroq ko'p yaqin nomenklaturasini ishlab chiqish maqsadiga erishish yo'lidagi birinchi qadam ana'naviy xitoy tibbiyoti atamalarining mavjud termin tarjimalarini to'plash va ularni chuqur tahlil qilishdir. Bu yo'nalishda biz o'ziga xos terminlarni topishimiz mumkin.

In-yan, besh unsur (element), zang-fu va chi xitoychabelgilarning fonetik translyatsiyasi bo'lib, ularning ekvivalent ma'nolarni quyidako'rib chiqamiz.

In-yan va besh unsur (element), nazariyalari qadimgi Xitoy dunyoqarashning asosiy ikki turlari edi. Ular materializm va dialektikaning sodda tushunchasini o'z ichiga olgan va Xitoydatabiiy fanlarni faol ravishda targ'ib qilgan. Qadimgi tabiblar bu ikki nazariyani o'z soxalarida qo'llaganlar,

bu ana'naviy xitoy tabobatining nazariy tiziminining shakllanishi va rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatdi va hozirgi kunga qadar klinik ishlarda yetakchilikqilibkelmoqda.

In-yannazariyasi koinotdagi xar bir narsa yokixodisa ikki qarama-qarshi jihatdan, ya'ni: bir vaqtning o'zida ziddiyatli va o'zarobog'liqlikdagi in va yandan iboratligini takidlaydi. Bundan tashqari, in va yan o'rtasidagibu munosabatlarmoddiy dunyoning umumbashariyqonuni, son-sanoqsiz narsalar mavjudligining printsipi va manbai, narsalarning gullab-yashnashi va yo'q qilinishinig asosiy sababidir.

In-yannazariyasi asosanin va yanning qarama-qarshiligi, o'zaro bog'liqligi, o'zaro tushunish va o'zaro o'zgaruvchan munosabatlarini tushuntiradi. In va yan o'rtasidagi bu munosabat ana'naviy xitoy tabobatida inson tanasining fiziologiyasi va potologiyasini tushuntirish uchun keng qo'llaniladi va klinik ishda diagnostika va davolash uchun qo'llanma bo'lib hizmat qiladi.

In-yan tabiati faqat taqqoslash yo'li bilan mavjud bo'lgani uchun, bundan tashqari, narsa cheksiz bo'linishi mumkinligi sababli, uning in-yan tabiati mutloq emas, balki nisbiydir. Ba'zihollarda narsaning inning qarama-qarshiligi o'zgarishi mumkinva shuning uchun jismning in-yanham o'zgaradi. Inningrivojlanishi uchun sharoit mavjud, in in ichida rivojlanib, yan yan ichida, yan in bilan murakkablashadi va in yanbilanmurakkablashadi. Bu tushunchaab'ektivvoqelikka mos keladi.

Inson tanasining to'qimalari va organlarni nisbiy joylashuvi va funktsiyalariga qarab in yoki yan bo'lishi mumkin. Tanani bir butun sifatidahisobga oladigan bo'lsak, tananing yuzasi va to'rt a'zositashqi tomondan bo'lib, yanhisoblanadi, zang-fu organlariesa tananingichidabo'lib va ular in hisoblanadilar. Tananing sirtini va faqat to'rtta a'zoniko'rish, orqa tomoniyan, ko'krak va qorinbo'shlig'i esa in; beldan yuqori qismi yan, pastdagiqismi esa inga tegishli; to'rtta'zoning lateraltomoniyan va medial tomoniin; ekstrilateraltomonidagikanallar yan, mediantomonidagilar esa indir.

Faqat zang-fu'rganlari haqida gap ketganda, oziq-ovqatniuzatish va xazm qilishning asosiy funktsiyasi bilan fu organlari yan; zang organlari esa hayotiy mohiyat va hayotiy energiyani saqlashning vazifasi bilan in hisoblanadi. Zang-fuorganlarinihar biri yan in yoki yanga bo'linadi, masalan, buyrakdain va yan, oshqozonda in va yan va boshqalar. Bir so'z bilan aytganda, inson tanasining to'qimalari va tizimlari va ularning funktsional faoliyati qanchalik murakkab bo'lmasin, ularni in va yan nisbati bilan umumlashtirish va tushuntirish mumkin.

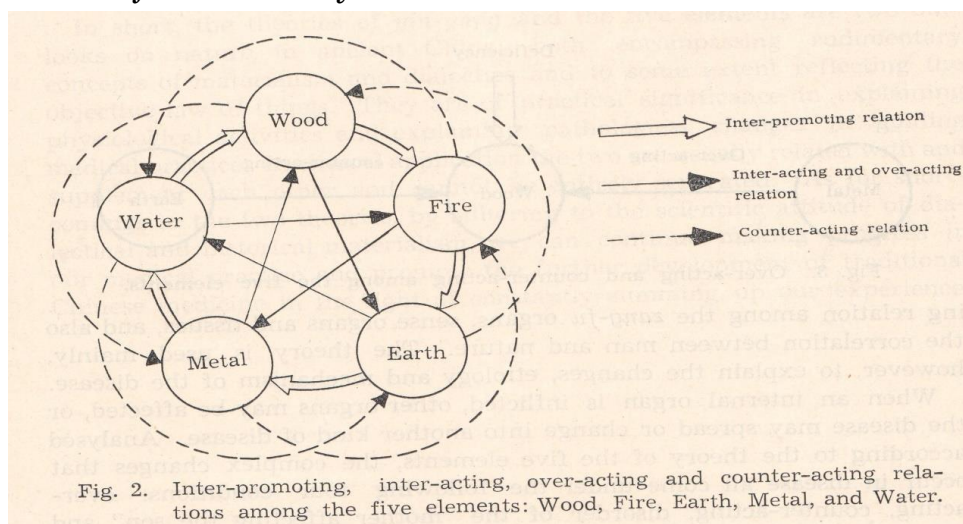
In va yan o'zarobog'liqligishuni anglatadiki, ikkalajihatning harbir ikkinchisining mavjudligi uchun shartdir va ularning hech biri



alohidaholdamayjud bo'lolmaydi. Masalan, kunduzi tun bo'lmasa, tun bo'lolmaydi; qo'zg'alish bo'lmasa, hech qanday inzibision bo'lmaydi. Shu sababli, in va yan bir vaqtning o'zida qarama-qarshilik va o'zaro bog'likda ko'rishimiz mumkin.

Besh unsur (element) esa asosan ular o'rtasida o'zaro ta'sirqiluvchi, o'zaro ta'sir qiluvchi, qayta tartibga soluvchi va qarama-qarshi munosabatlarni tushuntiradi. Uning ana'naviy xitoytibbiyotidaqo'llanilishi tabiiy hodisalarni, shuningdek, inson tanasining to'qimalariva o'rganlarinivainson xis-tuyg'ulariniturli toifalargaajratish va inson tanasining fiziologiyasi va patalogiyasi va tabiiy muhit o'rtasidagi qonun bilan bog'liqligini talqin qiladi.Ushbu nazariya tabiiy amaliyotda qo'llanma sifatida qo'llaniladi.

Klinik foydalanishda ikkalasi odatda o'zaro bog'liq va bir-birini bildiradi va ularning umuman ajratib bo'lmaydi.

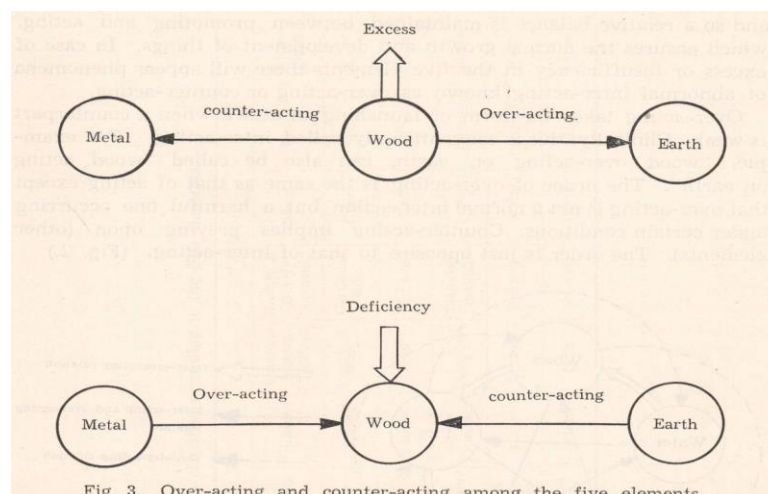


inter-promoting - взаимопомощь - yordam, o'zaroyordam

inter-acting – взаимодействующий – o'zaro ta'sir qilish

over-acting - сверх-действия – haddan oshiq harakat

counter-acting - контр-действие, противодействующий – o'zaroqaramaa-qarshi harakat



Excess – избыток – ortiqlik

Deficiency – дефицит – kamomad

Syu (difitsit, kamomad, yetmaslik) va Shi (ortiqlik) sindromlarni farqlashdagi ikki printsepdir. Syu (difitsit, kamomad, yetmaslik) ma'lum materiallarining yetishmasligi tufayli tana qarshiligining pasayishida tutadi; Shi (ortiqlik) patologik holatni ko'rsatadi, bunda ekzogen etiologik omil kuchlibolib, o'rganizmning umumiy qarshiligi hali ham saqlanib qoladi.

Equilibrium of yin and yang - Равновесие ин и ян – In va yan muvozanati

Harmful yin - Вредный инь / Harmful yang - Вредный ян – zararli in/ zararli yan

Preponderance of yin consumes yang - Преобладание инь потребляет ян – In hukmronligi yanni iste'mol qiladi

Preponderance of yang consumes yin - Преобладание ян расходует инь – Yanningustunligi inni iste'mol qiladi

Cold syndrome of the shi type - Холодный синдром типа ши – Sovu shi sindrom

Heat syndrome of the shi type - Тепловой синдром типа ши – Shi issiqlik sindromi

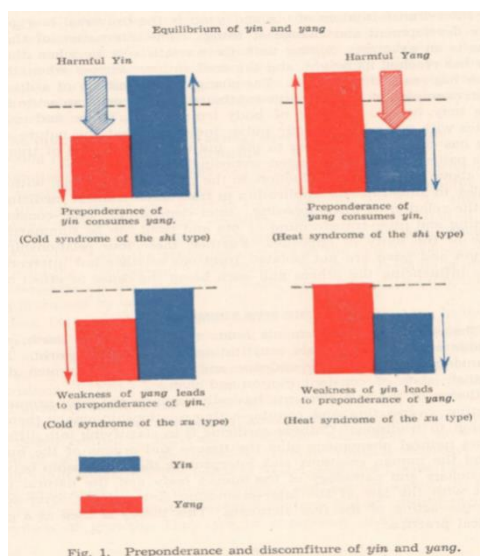
Weakness of yang leads to preponderance of yin - Слабость ян приводит к преобладанию инь – Yanningzaifligi inning ustunligiga olib keladi

Weakness of yin leads to preponderance of yang - Слабость инь ведет к преобладанию ян – In zaifligi yan ustunligiga olib keladi

Cold syndrome of the xu type - Холодный синдром типа сью – Sovuq sindromining shi turi

Heat syndrome of the xu type - Тепловой синдром типа сью – Issiq sindromining shu turi

Preponderance and discomfiture of yin and yang - Преобладание и конфронтация инь и ян – In va yanning ustunligi va qarama-qarshiligi



Tab. 1. The Five categories of things classified according to the five elements.

Five Elements	Human Body					Nature					
	Zang	Fu	Five Sense Organs	Five Tissues	Emotions	Seasons	Environmental factors	Growth & Development	Colours	Tastes	Orientations
Wood	Liver	Gall bladder	Eye	Tendon	Anger	Spring	Wind	Germination	Green	Sour	East
Fire	Heart	Small intestine	Tongue	Vessel	Joy	Summer	Heat	Growth	Red	Bitter	South
Earth	Spleen	Stomach	Mouth	Muscle	Meditation	Late summer	Dampness	Transformation	Yellow	Sweet	Middle
Metal	Lung	Large intestine	Nose	Skin & hair	Grief & melancholy	Autumn	Dryness	Reaping	White	Pungent	West
Water	Kidney	Urinary bladder	Ear	Bone	Fright & fear	Winter	Cold	Storing	Black	Salty	North

Ana'naviy xitoy tabobatidagi zang-fu termini ichki o'rganlarning yalpi anatomik shakllanishini anglatadi. Shu bilan birga, u inson tanasining fiziologik funksiyalarini umumlashtirishdir. Yurak, jigar, taloq, o'pka, buyraklar va perikard oltita zang o'rgani deb nomlanadi. Ularning asosiy fiziologik funksiyalari muhim tana suyuqliklarini, shu jumladan hayotiy mohiyat, chi (hayotiy energiyasi), qon va tana suyuqliklarini ishlab chiqrish va saqlashdir. Ingichka ichaka, o't pufagi, oshqozon, yo'g'on ichak, siydik pufagi va San jiyao birgalikda fanning olti organi sifatida tanlangan. Ularning asosiy vazifalari ovqatni qabul qilish va hazm qilish, ozuqa moddalarini o'zlashtirish va chiqindilarni o'tkazish va chiqarishdir. Bundan tashqari, miyya va bachadonni o'z ichiga olgan g'ayrioddiyorganlar mavjud.

Zang o'rganlarifu organlaridan funksiyasi jihatidan farq qiladi, lekin farqfaqat nisbiydir. Strukturaviy-funksional bog'lanishning fiziologikfaolligi ham, tananing koordinatsiyasi ham nafaqat tananing o'rta organlarida, balki tanasida ham bir-biri bilan ta'sir qiladi.

## FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Chinese Acupuncture and Moxibustion. Foreign languages press Beijing Fourth Printing 2003. <http://www.flp.com.cn>
2. WHO international standard terminologies on traditional Chinese medicine. © World Health Organization 2022. ISBN 978-92-4-004233-9 (print version)
3. Essentials of Chinese acupuncture. Foreign languages press Beijing First Edition 1980. [www.bamboo-delight.com](http://www.bamboo-delight.com)
4. Translation of Chinese Medical Terms: A Source-Oriented Approach Doctoral Thesis in Complementary Health Studies 2000. Nigel Arthur Richard Wiseman
10. Исраилова, М. Н. (2016). Новые педагогические технологии изучения латинского языка в медицинских вузах. *Психология и педагогика: методика и проблемы практического применения*, (53), 66-71.
11. Исраилова, М. Н. (2017). Формирование принципов устойчивого развития в обучении иностранным языкам. *Международные научные исследования*, (1), 161-163.
12. Исраилова, М. Н. (2022, March). К ВОПРОСУ О СОВРЕМЕННОМ СОСТОЯНИИ ЛАТЫНИ. In *Конференция состоялась* (Vol. 5, p. 414).
13. Israilova, M. N. (2017). New Pedagogical Technologies of Studying Latin in Medical Schools. *Eastern European Scientific Journal*, (1).
14. Israilova, M. N., & Yuldasheva, D. Y. (2021). PECULIARITIES OF TEACHING LATIN LANGUAGE AT MEDICAL UNIVERSITIES. *Eastern European Scientific Journal*, (2).
15. Исраилова, М. Н. (2021, November). ТЕХНОЛОГИЯ ИЗУЧЕНИЯ ЛАТЫНСКОГО ЯЗЫКА В МЕДИЦИНСКОМ ВУЗЕ. In *International journal of conference series on education and social sciences (Online)* (Vol. 1, No. 2).
16. Исраилова, М. Н., Юлдашева, Д. Ю., & Сайфуллаева, Л. С. (2021). Педагогические технологии на занятиях по латинскому языку в медицинском вузе. *Вестник науки и образования*, (16-2 (119)), 47-49.
17. Исраилова, М. Н. (2019). Принципы преподавания латинского языка в медицинском вузе. *Academy*, (12 (51)), 58-60.
18. Исраилова, М. Н. (2022, August). К ВОПРОСУ О СОВРЕМЕННОМ СОСТОЯНИИ ЛАТЫНИ: Исраилова Махсуда Нигматуллаевна, Доцент кафедры Латинского языка ТГСИ. In *Научно-практическая конференция*.



19. Исраилова, М. Н., & Сайфуллаева, Л. С. (2022, August). ТИББИЁТ ТАЪЛИМ МУАССАСИДА ЛОТИН ТИЛИНИ ЎҚИТИШ ЖАРАЁНИДА ИНТЕЛЛЕКТУАЛ-МАДАНИЙ РИВОЖЛАНИШ: Исраилова МН доцент PhD, Сайфуллаева ЛС ассистент Тошкент давлат стоматология институти Sayfullayevalola1@ gmail. com. In *Научно-практическая конференция*.

20. Исраилова, М. Н. (2022, August). ЭФФЕКТИВНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ ИЗУЧЕНИЯ ЛАТИНСКОГО ЯЗЫКА НА ОСНОВЕ МОДЕЛИРОВАНИЯ ДИДАКТИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНО-КУЛЬТУРНОГО РАЗВИТИЯ: Исраилова МН, доц. PhD Ташкентский Государственный Стоматологический Институт oydinboymatova80@ gmail. com. In *Научно-практическая конференция*.

21. Исраилова, М. Н. (2018). ИННОВАЦИИ В МЕДИЦИНСКОМ ОБРАЗОВАНИИ ПОСРЕДСТВОМ ВНЕДРЕНИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ТЕХНОЛОГИЙ. In *INTERNATIONAL SCIENTIFIC REVIEW OF THE PROBLEMS AND PROSPECTS OF MODERN SCIENCE AND EDUCATION* (pp. 68-69).

22. Исраилова, М. Н., Абидова, М. И., & Юлдашева, Д. Ю. (2022). ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНТЕРАКТИВНЫХ МЕТОДОВ НА ЗАНЯТИЯХ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА ДЛЯ РАЗВИТИЯ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ У СТУДЕНТОВ. *Экономика и социум*, (11-2 (102)), 422-425.

23. Исраилова, М. Н., Абидова, М. И., & Сайфуллаева, Л. С. (2022). ВНЕДРЕНИЕ СОВРЕМЕННЫХ МЕТОДОВ И ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПРОЦЕСС ОБУЧЕНИЯ ЛАТИНСКОГО ЯЗЫКА. *Экономика и социум*, (11-2 (102)), 426-429.

24. Исмаилова, М. Н., & Кобиров, К. Х. ВЕСТНИК НАУКИ И ОБРАЗОВАНИЯ. *ВЕСТНИК НАУКИ И ОБРАЗОВАНИЯ Учредители: Олимп*, 60-62.

25. Исраилова, М., Сайфуллаева, Л., & Дулдулова, Н. (2023). Lotin tilini o'qitish jarayonida axborot texnologiyalarining o'rni. *Общество и инновации*, 4(2), 148-151.

26. Nig'matillayevna, I. M. (2022). BENEFITS OF USING VIDEO IN ELT. *American Journal of Research in Humanities and Social Sciences*, 6, 7-12.

27. Nigmatullaevna, I. M. THE USE OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN THE PROCESS OF TEACHING MEDICAL LATIN.

жери Контакттыктык, Ж. Кызыл-Кыя шаарынын участкалык шайлоо комиссияларынын сапаттык курамы. *Восток*, 14, 1.

28. Беляева, Н. Л. (2021). ШКОЛЬНАЯ СЛУЖБА ПРИМИРЕНИЯ КАК СОВРЕМЕННАЯ ФОРМА ПРОФИЛАКТИКИ. In *БЕЗОПАСНОЕ ДЕТСТВО КАК ПРАВОВОЙ И СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ КОНЦЕПТ* (pp. 27-30).
29. Sabirovich, R. M., Mahmudqulovich, I. Z., Mampirjon ogli, O. M., & Saydaliyevich, U. S. (2022). KONSTITUTSIYA-YOSHLARNI IJTIMOIY FAOLLIGINI OSHIRISH. *Scientific Impulse*, 1(4), 2010-2015.
30. Рузибаев, М. С., & Розмбаева, Ю. С. (2023). ДЖАЛОЛИДДИН МАНГУБЕРДИ-«ГЕРОЙ ТЮРКСКИХ НАРОДОВ». *Finland International Scientific Journal of Education, Social Science & Humanities*, 11(4), 1325-1329.
31. Рузибаев, М. С., & Розмбаева, Ю. С. (2023). ОТКРЫТЫЙ УРОК НА ТЕМУ:" СКАЗКИ ПУШКИНА". *MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS*, 1(1), 128-137.